

Željko Mardešić

Rascjep u svetome

Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2007., 892 str.

Knjiga Željka Mardešića *Rascjep u svetome* njegova je posljednja knjiga, predana u tisak nekoliko mjeseci prije smrti. Sastavljena je od ranije objavljenih radova koji su nadopunjeni ili revidirani, a daje kraći presjek Mardešićeva viđenja religije i njenoga mjesta u današnjem društvu. Knjiga nudi čitatelju i neke osobne digresije iz sredine 20. stoljeća – vremena autorova iscrpnoga rada i neiscrpane inspiracije. Mardešić, u svom jasnom i nepretencioznom stilu, promišlja odnos religije i društva u trima razdobljima – predmoderni, moderni i postmoderni. Burna zbivanja u tim razdobljima uvelike su utjecala na položaj religije u društvu, ali su inicirali i brojne promjene unutar religije. U tom kontekstu autor je zahvatio značajnije fenomene i silnice, koji su utjecali na takve promjene, posvećujući posebnu pažnju vremenu moderne i postmoderne kao razdoblju velikih promjena. Mardešić posebnu pozornost posvećuje stanju u Katoličkoj crkvi, utjecaju dokumenata Drugoga vatikanskog sabora i provedbi njegovih odredbi u Crkvi.

Religija u vrijeme moderne i postmoderne, kao što je rečeno, središnji je dio knjige u kojem autor tematizira i analizira različite fenomene počevši od naravi moderniteta i postmoderniteta, nastavljajući o fenomenu individualizma i odnosa čovjeka prema transcendentnom, pa do odnosa religije i kulture. Nova religioznost podrazumijeva i definiranje odnosa prema nekim područjima koji prije nisu bili u fokusu religije, pa se tako razmatra i odnos prema ekologiji, multinacionalnim kompanijama, virtualnoj stvarnosti i sličnim suvremenim fenomenima. Posebnu pozornost autor je posvetio promjenama u samoj Crkvi kojima je i sam bio svjedokom i aktivnim sudionikom. Za Mardešića Drugi vatikanski sabor točka je s koje promatra sva zbivanja u Crkvi jer u dokumentima Sabora vidi istinski vodič za Crkvu u suvremenom svijetu. Kada je u pitanju ovo područje, autor nastupa gotovo aktivistički, otvoreno progovarajući protiv onih praksi i tendencija unutar same Crkve koji su išli nekom vrstom pasivnoga otpora protiv novina koje je donio Sabor. Ono protiv čega autor posebno ustaje i u knjizi nekoliko puta otvoreno govori je politizacija religije. Potvrđujući kako u svakoj religiji postoji osjećaj i tendencija k univerzalnosti, vezanje za politiku i parcijalne interese može dovesti samo do propasti religije i njenoga otuđenja od ljudi. Osobito se po tom pitanju osvrnuo na Katoličku crkvu i njen položaj u hrvatskom društvu od početka 1990-ih godina, što je tema zadnjega poglavlja knjige. “U tom su razdoblju Crkvu svi rado tražili za saveznika dok se kasnije obostrana ljubav i politička korist nisu ubrzano ohladile i

istopile. Oduševljenja su obično jedno, a ustroj pravne države nešto sasvim drugo i drugačije. Izgleda da se poslije svega u našoj Crkvi nedovoljno shvaća da život u demokraciji traži nove oblike mišljenja i pastoralne načine djelovanja jer stari ne samo da odbijaju dobronamjerne, nego i sablažnjuju vjerne. Galamiti protiv komunizma čisti je gubitak vremena i vraćanje u dovršenu povijest. Bolje se okrenuti budućnosti i pogledati istini u oči. Hrabro, ljudski i kršćanski. A poslije se uputiti u svijet” (str. 416), kaže Mardešić postavljajući jasno rješenje za Koncilsku Crkvu te zaključuje: “Bez nje neće ništa ići, pa i onda kad se misli da se plemenito postupa. Š...Ć Politizacije su istrošene i ne prolaze nigdje ili vrlo rijetko i na kratak rok. Crkva dobrih ljudi i vjernika treba zamijeniti Crkvu činovnika, ustanova i svjetovnih nostalgija. Š...Ć Brojevi i moć nisu važni, nego vjernost i svjedočanstvo” (str. 200). Iz ovih redaka vidi se ta Mardešićeva aktivistička crta koja ide u smjeru snažnijega zauzimanja laika u životu Crkve, što nije uvijek imalo zdušnu potporu nekih Crkvenih struktura čak i u današnje vrijeme. Upravo su laici ti na kojima leži posebna odgovornost svjedočanstva i života svake pojedine zajednice vjernika. Bez aktivnoga sudjelovanja vjernika laika, vjerski život sveo bi se samo na svećenike.

Posebna tema koja se provlači kroz cijelu knjigu pitanje je odnosa znanstvenika i vjernika u proučavanju religije. Kod Mardešića taj odnos nije ispunjen tenzijama ili naglašavanjem jednoga na štetu drugoga, nego se nadopunjuju uvažavajući oba gledišta – čovjek ne mora više biti ateist da bi bio znanstvenik, a znanstvenik više ne mora zaobilaziti neke teme kako bi bio vjernik. Ipak, takvo gledište zahtijeva izniman napor kako netko ne bi zadobio prevagu, ali plodovi takvoga gledišta daju potpuniji opis stanja.

Iako obimna, ova je knjiga zanimljiv uvid u Mardešićevu misao i viđenje položaja religije u društvu, ali i stanja unutar Katoličke crkve čiji je autor bio aktivni član. I nedavno održani simpoziji o djelu Željka Mardešića pokazuju da je njegovo djelo nepresušan izvor ideja za daljnje proučavanje religije, a s obzirom na dugu tradiciju sociologije religije u Hrvatskoj, nadamo se da će uvijek biti rado čitana.

Mario Bajkuša
Zagreb